

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҚИШЛОҚ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ
САМАРҚАНД ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК ИНСТИТУТИ**

“ИПАКЧИЛИК ВА ТУТЧИЛИК” фанидан

**5410200-Агрономия (Дехқончилик маҳсулотлари бўйича), 5111005-
Касбий таълим (5410200-Агрономия) таълим йўналишлари учун**

**МУСТАҚИЛ ИШ БАЖАРИШ БЎЙИЧА УСЛУБИЙ
КЎРСАТМА**

Самарқанд - 2013

Мустақил иш бажариш бўйича услубий кўрсатма ЎзР ОЎМТВ №332/1 15.08.2012 йилда “Ипакчилик ва тутчилик” фанидан тасдиқланган намунавий дастурга асосан тузилди.

Фаннинг ишчи ўқув дастури ва услубий кўрсатма Самарқанд қишлоқ хўжалик институтининг Агрономия факултети услубий кенгашининг 2013 йил “__” август №1 - сон мажлисида муҳокама этилди ва маъқулланди.

5410200-Агрономия (Дехқончилик маҳсулотлари бўйича), 5111005-Касбий таълим (5410200-Агрономия) таълим йўналишлари талабалари учун ўқув дастури ва ўқув режасига мувофиқ ишлаб чиқарилди.

Тузувчилар: “Мева-сабзавотчилик ва узумчилик”
кафедраси доцентлари

С.Х.Нарзиева
Э.И.Ҳамдамова

Такризчи: профессор

Н.Халилов

Фаннинг ишчи ўқув дастури ва услубий кўрсатма Агрономия факултети Илмий кенгашининг 2013 йил “___” 08 даги № 1 – сон қарори билан тасдиқланган.

Илмий кенгаш раиси:
“___” 08 2013 йил

(имзо)

М.А.Ҳайитов

Сўз боши

Фанни агрономия ва касбий таълим (агрономия) йўналишлари бўйича бакалавр тайёрлашдаги ўрни ва аҳамияти шундан иборатки, талабаларга тут дарахтини пиллачиликдаги аҳамияти тут уруғини экиш, кўчат етиштириш, тут дарахтига ташқи омилларнинг таъсири, тутни кўпайтириш усуллари, тутзорлар ташкил қилиш, тут баргидан фойдаланиш, тут ипак куртининг ривожланиш даврлари, морфологияси, анатомияси, физиологияси, уруғларни жонлантириш ва қурт боқиш, ипак курти селекцияси ҳамда хом пилла тайёрлаш тўғрисидаги билимларни ўргатишдан иборат.

Фаннинг мақсади. Тут дарахтининг аҳамияти, тарихи ва тарқалиши уруғ олиш, кўчат етиштириш, тут дарахтининг ташқи муҳит омилларига бўлган муносабати, тутни кўпайтириш ва тутзорлар ташкил этиш жараёнларини пухта ўрганиб, ипак курти учун мўл ва сифатли барг ҳосил етиштиришни ўргатиш. Ипак куртининг биологияси, физиологияси ва анатомияси ҳамда ипак курти боқиш агротехникаси, пиллани тайёрлаш ва дастлабки ишлов бериш жараёнларини ва унга қўйиладиган Давлат стандарти талаблари ўрганиш.

Фаннинг вазифаси.

Тут дарахтидан мўл ҳосил олиш учун тут дарахти систематикаси, жўғрофик тарқалиши, тутнинг морфологик ва анатомик тузилиши, тут дарахтида кечадиган физиологик жараёнлар, тутнинг генератив қисмлари, уруғ тайёрлаш, ниҳолча ва кўчат етиштириш, озиқа тутзорлари ташкил этиш, барг ҳосили ва озиқа сифатини аниқлаш усуллари ўргатишдан иборат. Фаннинг 2-қисмида тут ипак куртининг морфологияси, анатомияси, физиологияси ва ипак куртини боқиш агротехникаси ҳамда пилла тайёрлаш ва бирламчи қайта ишлаш технологиясини ўргатишдан иборат.

Тутчилик ва ипакчилик фанидан мустақил ишларни ташкил этиш, ўтказиш ва баҳолаш

Тутчилик ва ипакчилик фанидан талабанинг мустақил ишини ташкил этишдан асосий мақсад:

- ўқитувчининг раҳбарлиги ва назорати остида талабада муайян ўқув ишларини мустақил равишда бажариш учун зарур бўлган билим ва кўникмаларни шакллантириш ва ривожлантиришдир;
- талабаларда диалектик дунёқарашни таркиб топтириш;
- талабаларнинг ўқув-билиш фаоллиги ва мустақиллигини таркиб топтириш;
- таълим-тарбия жараёнини мақбуллаштириш;
- таълим, тарбия ва ривожлантиришнинг бирлигини таъминлаш;
- фанлараро алоқадорликни таъминлаш;
- таълим ва тарбия жараёнини индивидуаллаштириш;
- таҳсил олувчиларда меҳнатга ва жамоат мулкига онгли муносабатни таркиб топтириш;
- фан-техника тараққиётини жадаллаштириш талаблари асосида касбий тайёргарликни такомиллаштириш;

- фанлар ва касбларнинг мажмуа-услубий таъминланиши;
- дарснинг самарадорлигини ошириш йўллари;
- янги педагогик технологияларни жорий этиш;
- таълим-тарбия жараёнини фаоллаштириш.

Талабанинг мустақил иши ўқув режасида муайян фанни ўзлаштириш учун белгиланган ўқув ишларининг ажралмас қисми бўлиб, у услубий ва ахборот ресурслари жиҳатидан таъминланади ҳамда бажарилиши рейтинг тизими талаблари асосида назорат қилинади.

Талаба бажарадиган мустақил ишнинг вазифалари қуйидагилардан иборат:

- янги билимларни мустақил тарзда пухта ўзлаштириш кўникмаларига эга бўлиш;
- керакли маълумотларни излаб топишнинг қулай усуллари ва воситаларини аниқлаш;
- ахборот манбалари ва манзилларидан самарали фойдаланиш;
- анъанавий ўқув ва илмий адабиётлар, меъёрий ҳужжатлар билан ишлаш;
- электрон ўқув адабиётлари ва маълумотлар билан ишлаш;
- интернет тармоғида рационал ечимни белгилаш;
- маълумотлар базасини таҳлил этиш;
- иш натижаларини экспертизага тайёрлаш ва эксперт хулосаси асосида қайта ишлаш;
- топшириқларни бажаришга тизимли ва ижодий ёндашиш;
- ишлаб чиқилган ечим, лойиҳа ёки ғояни асослаш ва мутахассислар жамоасида ҳимоя қилиш.

Тутчилик ва ипакчилик фанидан мустақил ишларнинг шакллари

Талабанинг тутчилик ва ипакчилик фанидан мустақил ишини ташкил этишда муайян фаннинг хусусиятлари, шунингдек, ҳар бир талабанинг ўзлаштириш даражаси ва қобилияти ҳисобга олинган ҳолда қуйидаги шакллардан фойдаланилади:

- айрим назарий мавзуларни ўқув адабиётлари ва манбалар ёрдамида мустақил ўзлаштириш (мавзулар руйхати келтирилади);
- берилган мавзу бўйича талабалар оғзаки жавоб берадилар ва айрим рефератив ҳолда топширишга мўлжалланган мавзулардан ахборот (реферат) тайёрлаш;
- назарий билимларни амалиётда қўллаш;
- Тут дарахтини ўстириш жараёнлари билан ишлаб чиқариш шароитида танишиш;
- Илғор пиллачилик звеноларининг иш тажрибасини ўрганиш;
- Вилоят ва туман пилла уруғчилиги, пиллага дастлабки ишлов бериш корхоналарининг фаолияти билан танишиш;
- берилган мавзу бўйича интернет ва ахборот ресурсларидан пиллачилик соҳасига оид керакли маълумотларни мустақил излаб топиш ва реферат тайёрлаш;

- электрон дарсликлардан, фильмлардан, соҳа илғорларининг иш тажрибаларидан фойдаланиб, топшириқларни бажариш ва янги маълумотларни ўзлаштириш.

Тутчилик ва ипакчилик фанининг хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда, талаба мустақил ишини ташкил этишда бошқа шакллардан ҳам фойдаланилиши мумкин. Масалан, купроқ ўзи яшайдиган маҳаллий ҳудудда пиллачиликка оид маълумотларни келтириш. Ўқув дастурларида талаба мустақил ишининг шакли, мазмуни ва ҳажми ифода этилади.

Талабаларнинг мустақил иши учун ажратилган вақт бюджетига мос равишда тутчилик ва ипакчилик фани бўйича тегишли бўлимларда мустақил ишнинг ташкилий шакллари, саволлар ва топшириқлар мажмуи ишлаб чиқилган.

Оғзаки мустақил топшириқлар:

- Тутчилик ва ипакчилик дарсликлари бўйича материални ўрганиш ва такрорлаш; жадвалларни ўқиб таҳлил қилиш; турли адабиётлар, журналлар, ҳужжатлар ва материалларни ўрганиш асосида ўқитувчи саволларига жавоблар тайёрлаш; ишлаб чиқариш фаолияти нуқтаи назардан таҳлил қилишга мўлжалланган.

Ёзма мустақил топшириқлар:

- Тутчилик ва ипакчилик соҳасига оид ўрганиш учун берилган вазифаларни бажариш, умумлаштирувчи ва такрорланувчи жадвалларни тўлдириш, технологик хариталарни ишлаб чиқиш; лаборатория, амалий ишлар тўғрисида ҳисоботлар тузиш ва шунга ўхшаш вазифаларни ўз ичига олади.

Мустақил ишлар

Тутчилик ва ипакчилик фани бўйича талабанинг мустақил ишига раҳбарлик қилиш ўқитувчининг шахсий иш режасида қайд этилган.

Талаба мустақил ишига раҳбарлик қилиш кафедрада тузилиб мудир томонидан тасдиқланадиган маслаҳатлар жадвали асосида (навбатчи ўқитувчи тамонидан) амалга оширилади.

Кафедрада талабанинг мустақил иши бўйича маслаҳат соатлари журналларда қайд этилиб борилади.

Талаба мустақил ишини назорат қилиш ўқув машғулотларини бевосита олиб боровчи ўқитувчи томонидан амалга оширилади. Оралиқ назорат бўйича мустақил ишларни бажарилиши ва назоратига маъсул маърузачи ўқитувчи, жорий назорат бўйича мустақил ишларни бажарилиши ва назоратига маъсул амалий машғулот ўқитувчиси ҳисобланади ва талаба бажарган мустақил ишларини ёзма вариантини кафедрада ҳар куни навбатчи ўқитувчига топшириши ва қайд эттириши мумкин. Оғзаки топширишга мўлжалланган мавзулар юзасидан талаба мустақил ишни деканат ёки кафедра тамонидан белгиланган кунларда гуруҳ билан аудиторияда топширади.

Талабанинг мустақил иши, муайян фан ўқув дастурида ажратилган соатларга мос баҳоланади ва натижаси бўйича талабанинг умумий баҳосига киритилади.

Талабанинг ўзлаштириш кўрсаткичлари, шу жумладан, мустақил иши бўйича олган баҳолари гуруҳ баҳолаш ойнасида ёритиб борилади.

Талабанинг мустақил ишини назорат қилиш турлари ва уни баҳолаш мезонлари кафедра томонидан белгиланган ва илмий педагогик кенгашида муҳокама қилиниб, тасдиқланади. Мустақил ишларни баҳолаш мезонлари талабаларга ўқув йили (семестри) бошланиши олдидан услубий материаллар билан биргаликда тарқатилади.

Талабанинг тутчилик ва ипакчилик фанидан мустақил иши бўйича бажарган ишлари (ҳисобот, реферат, ҳисоблашлар ва ҳ.к.) рўйхатга олинади ва ўқув йили мобайнида сақланади.

Талабаларнинг юқори даражада баҳоланган мустақил ишлари маънавий жиҳатдан рағбатлантирилади. Талабалар томонидан тайёрланган тирик экспонатлар, ранг жадваллар, мустақил тайёрланган фотолавхалар ҳамда интернет маълумотларини электрон вариантларини тақдим этган талабалар қушимча рағбатлантирувчи балларга эга бўладилар.

Тутчилик ва ипакчилик фанидан талабалар мустақил ишларни самарали бажариш учун қуйидагиларга асосий эътибор қаратиш керак:

- Пиллачилик соҳасида илғор педагогик ва ишлаб чиқариш тажрибаларини, фан ва техника ютуқларини ўрганиш, умумлаштириш.

Тутчилик ва ипакчилик фанидан мустақил ишни баҳолаш мезонлари таълим йўналишлари хусусиятларидан келиб чиқиб, алоҳида тузилиши мумкин.

Умумий мезонлар қуйидагича:

Ўзлаштириш кўрсаткичи «аъло» баҳога лойиқ бўлиши учун:

- фан ўқув дастурига киритилган мавзулар бўйича мустақил иш материалларини тўлиқ ўзлаштирган, талаба ўз хатоларини ўзи тузатган ҳолда;

- фанга қизиқиши, яратувчанлиги, янги техника-технологияларни ўзлаштиришга интилиши, мураккаб топшириқларни пухта бажаришга ҳаракат қилиши талаб этилади,

Ўзлаштириш кўрсаткичи «яхши» баҳо бўлганда:

- фанни ўқув дастурига киритилган мавзулар бўйича мустақил иш материалларини тўлиқ изоҳлаб берган, унчалик аҳамиятга эга бўлмаган хатоларга йўл қўйган ва бу хатоликларни ўқитувчи кўрсатмаси асосида тузата олган ҳолда.

- фанга ва янги техника-технологияларга қизиқишини намоён этиши, мураккаб топшириқларни бажаришга интилиши ҳисобга олинади.

Ўзлаштириш кўрсаткичи «қониқарли» баҳо бўлганда:

- ўқув дастурига киритилган мавзулар бўйича мустақил иш материалларини тўлиқ изоҳламаган, фаннинг бошқа қисмларини ўрганишга ҳалақит бермайдиган айрим аҳамиятсиз хатоликларга йўл қўйган ва бу хатоликлар ўқитувчи ёрдамида тузатилган ҳолларда;

- фанни ўрганишда янги техника-технологияларга қизиқиши пастлиги, мураккаб топшириқларни бажаришга интилиши йўқлиги инобатга олинади.

Ўзлаштириш кўрсаткичи «қониқарсиз» баҳо бўлганда:

- ўқув дастурига кирган мавзулар бўйича мустақил иш материалларини тўлиқ билмаган, тизимлаштирилмаган ва тузатиб бўлмайдиган хатоликларга йўл қўйган ҳолда баҳолаш мақсадга мувофиқ.

Мустақил таълим машғулотлари иш режаси ва уни технологик картаси

Хафталар	Мавзунинг номи Кўриладиган саволлар	Соат	Назорат тури ва усуллари	Адабиётлар	Информа- цион техник воситалар
1	2	3	4	6	7
1	1.Ўзбекистон учун истикболли тут навлари. 2.Пиллачилик ривожланган давлатлар ва уларни ипак курти боқиш бўйича тажрибалари	2 4	Реферат ОН	1, 2, 11,12,13	Компьютер, кодоскоп, плакатлар, жадваллар
2	Бир йилда икки марта (бахорда ва ёзда) ипак курти боқиш хусусиятлари	4	Оғзаки ОН	1, 2, 3,4,5,6,11, 12	Компьютер, кодоскоп, плакатлар, жадваллар
3	Ипак курти селекцияси, руғчилиги ва насли куртларни боқиш хусусиятлари.	6	Реферат ЖН	3,4,6, 9, 11	Компьютер, кодоскоп, плакатлар, жадваллар
4	Тирик пиллага қўйиладиган давлат стандарти талаблари	4	Оғзаки ЖН	4, 9, 11, 12	Компьютер, кодоскоп, плакатлар, жадваллар
	Жами:	20			

Мустақил ишни баҳолаш мезони

№	Назорат тури	Максимал балл	Назорат-лар сони		Жами назорат сони	Хар бир назорат турунинг максимал балли	Баҳолаш мезонлари			
			Аудитория дарслари	Мустақил таълим			“Қони-қарсиз” 0-54%	“Қоника-рли” 55-70%	“Яхши” 71-85%	“Аъло” 86-100%
1	ЖБ	40	2	1	3	13,3	0-7,2	7,3-9,3	9,4-11,3	11,4-13,3
2	ОБ	45	2	1	3	15,0	0-8,1	8,2-10,5	10,6-12,7	12,8-15
3	ЯБ	15	1		1	15	0-8,1	8,2-10,5	10,6-12,7	12,8-15
	Жами	100	7				0-54	55-70	71-85	86-100

Тавсия этиладиган адабиётлар.

1. Республикада пиллачиликни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида Вазирлар маҳкамасининг 1998, 2000, 2003, 2005 йиллардаги қарорлари.
2. Абдуллаев У. Тутчилик. Т., “Меҳнат”, 1991 й.
3. Абдурахмонов А., Рождественский К.М. Ипак қурти наслчилиги ва уруғчилиги. Т., 1991 й.
4. Аҳмедов Н., Муродов С. Ипакчилик асослари. Т., “Ўқитувчи”, 1998 й.
5. Аҳмедов Н. “Ипак қурти уруғини жонлантириш”. Т., 1992 й.
6. Аҳмедов Н., Муродов С.А. “Тут ипак қурти биологиясидан лаборатория амалий машғулотлар” Т., 1995 й.
7. Аҳмедов Н., Муродов С. Ипак қурти эмбриологияси. Т., 1997 й.
8. Раҳмонбердиев К., Мухаммеджанова Ш. Тут селекцияси. Т., 1988 й.
9. Аҳмедов Н., Муродов С. Ипак қурти экологияси ва боқиш агротехникаси. Т., 2004 й.
10. Ўзбекистон худуда районлаштириш учун тавсия этилган ва давлат реестрига киритилган қишлоқ хўжалик экинлари навлари. Т., 2005 й.
11. Сайтлар, расм ва плакатлар, виртуал кутубхона, маъруза матнлари.
12. Остонакулов Т.Э., Нарзиева С.Х., Хамдамова Э.И. “Тутчилик ва ипакчиликдан маърузалар курси”, Самарқанд 2006
13. Янги педагогик технологиялар. Самарқанд, 2008.
14. Мустақил иш бажариш бўйича услубий кўрсатма.